

A MAGYARORSZÁGI SZEMÉLYI KÁRPÓTLÁSI CÉLÚ ELLÁTÁSOK SOKSZÍNŰSÉGE

Bevezetés

A magyarországi családok többsége biztosan őriz emléket arról, hogy valamelyik tagja érintve volt a rendszerváltoztatást követően indult kárpótlási célú eljárásokban. Ha csoportosítani szeretnénk ezeket, a legáltalánosabb megközelítés szerint különbséget tehetünk vagyoni és személyi kárpótlási célú eljárások között, a legfőbb eltérés abban áll a kettő között, hogy mi az elszenvedett sérelem tárgya, vagyis vagyonhoz kapcsolódik a sérelemokozás vagy az ember életéhez, testi épségéhez, személyes szabadságához. A vagyoni károkozás miatti juttatások ismertetése most nem célom, mivel túlfeszítené a tanulmány kereteit, ezúttal a személyhez kapcsolódó kárpótlási jogintézményeket szeretném bemutatni, megvilágítva az egyes ellátások közötti különbségeket és a hasonlóságokat.

Kárpótlás, hadigondozás, nemzeti gondozási díj, rehabilitációs nyugdíj-kiegészítés; csak néhányat említek a több hasonló ellátási formából, amelyekből lehetett akár ugyanazon eset miatt is részesülni a személyi sérelmek miatt. Sokan csak annyit hallottak, tudnak a családjuk kárpótlási történetéből, hogy: „nagyapám kapott valamilyen kárpótlást a fogságért”, hogy ez milyen ellátás volt, mekkora összegben, illetve kitől, mikor lehetett igényelni, már kevésbé ismert számukra. A jogalkotó szándéka feltételezhetően az volt a különböző elnevezésű juttatások megalkotásakor, hogy – igazodva az ország éppen aktuális teherbíró képességéhez – minél több sérelmet szenvedett csoportot akart beemelni az ellátásokra jogosultak közé, illetve egyes esetekben lehetővé tegye, hogy bizonyos súlyosabbnak ítélt sérelmek, vagy azokhoz kapcsolódó további körülmények fennállása esetén egyidejűleg többféle ellátást is lehessen kapni.

Kárpótlási célú ellátások közötti hasonlóságok

1. A kárpótlási tárgyú jogalkotásnak szigorú alkotmányossági feltételeknek kellett megfelelnie. Az Alkotmánybíróság által megjelölt szempontokat valamennyi kárpót-

lási célú jogalkotás során figyelembe kellett venni, Az Alkotmánybíróság a személyi kárpótlás témakörében először összefoglalóan az 1/1995. (II. 8.) számú határozatával foglalt állást, ebben a döntésében fektette le a személyi sérelmek miatti kárpótlási jogintézmények alkotmányos alapelveit. A legfontosabb megállapítások a hivatkozott határozatból:

- a személyi sérelemkőzés körében történő kárpótlási jogalkotás a méltányosságon alapszik, vagyis az állam bizonyos alkotmányos keretek között maga dönti el, hogy milyen sérelmek miatt és kinek a részére nyújt lehetőséget kárpótlásra, arra nincsen senkinek alanyi joga;
- az ország teherbíró képessége határt szab a kárpótlásra jogosultak körének és a kárpótlás összegének meghatározásakor;
- mivel a személyi sérelmek miatti kárpótlás körében adható juttatások köre és mértéke az állam méltányosságán alapszik, a jogosulti körök közötti különbségtétel önmagában nem alkotmányellenes. Csak az követelhető meg, hogy a megkülönböztetésnek ésszerű oka legyen, azaz ne minősüljön önkényesnek.

2. Az ellátási formák hasonlóak abban, hogy valamely, a rendszerváltoztatást megelőzően politikai okból elszenvedett kárt/sérelmet próbáltak orvosolni, azt pótolni. Hogy milyen sérelem miatt, milyen ellátás, jogszabályban van nevesítve, taxatív felsorolva. Jogos kérdésként merül fel, hogy mely ellátások zárják ki egymást, és melyek járhatnak akár egyszerre is. Főszabályként megállapítható, hogy ugyanazon sérelem miatt egyidejűleg több ellátás is igényelhető, kivételt képeznek a jogszabályokban nevesített esetek:

- egyidejűleg nem lehet valaki hadigondozott és nemzeti gondozott is ugyanazon sérelem miatt,¹
- nem lehet ugyanazon személy élet elvesztése miatt kárpótlást és nemzeti gondozási díjat kapni.²

3. A kárpótlási eljárások bizonyos körét leszámítva valamennyi ellátási forma odaítéléséhez kérelmet kellett benyújtani, tehát nem hivatalból indult az eljárás, nem alanyi jogon járt.

4. Az ellátási formák többségét már nem lehet igényelni, mert a jogalkotó jogvesztő határidőt állapított meg a kérelmek benyújtására.³

¹ 1994. XLV. törvény, 8. §. (2), és 1992. évi LII. törvény, 3. §. (2).

² 1992. évi LII. törvény 2. §. (2), és 1992. évi XXXII. törvény, 12. §.

³ A későbbiek során részletezett ellátási formák közül 2023-ban már csak politikai rehabilitációs nyugdíj-kiegészítést, a 267/2000 kormányrendelet alapján járó juttatást és hadigondozást lehet igényelni.

A kárpótlási célú ellátások közötti általános különbözőségeik⁴

1. A juttatás célja/oka az egyes típusoknál.
  - A legátfogóbb kategóriánál a kárpótlásnál „pusztán” a sérelem maga jogosított, vagyis a cél az, hogy aki elszenvedte a sérelmet, vagy halála esetén meghatározott hozzátartozója kaphasson ilyen juttatást.
  - Nyugdíj-kiegészítés esetén a cél, hogy a meglévő nyugdíjszerű vagy szociális ellátást egészítsék ki és az anyagi juttatáson kívül a sérelem idejét, mint a munka világából kiesett időt a nyugdíj szempontjából szolgálati időnként ismerjék el. Tehát itt csak akkor járt a juttatás, ha az igénylőnek már volt Magyarországon valamilyen nyugdíjszerű, vagy szociális alapellátása.
  - Nemzeti gondozási díj és a hadigondozás esetén az elszenvedett sérelemmel ok/okozati összefüggésben elszenvedett egészségkárosodás miatt jár a juttatás.
2. A juttatásra jogosító sérelmek közti különbségek.
  - Bár az esetek többségében a sérelmek megegyeznek, vagyis elszenvedésük esetén van lehetőség többfajta ellátás igénylésére is, de vannak olyan esetek, amelyeket nem minden jogszabály tekint juttatásra jogosítónak. Erre jó példa az úgynevezett nyugati hadifogság (nem szovjet vagy jugoszláv katonai parancsnokság alárendeltségébe tartozó hadifogolytáborban töltött fogság) és az 1951 és 1956 közötti időszakban politikai okból hátrányos megkülönböztetéssel járó katonai munkaszolgálat, amelyek esetén csak politikai rehabilitációs nyugdíj-kiegészítés megítélésére van lehetőség.⁵ Ennek oka, hogy a jogalkotó, élve a mérlegelés lehetőségével, igazodva az ország teherbíró képességéhez, nem tartott minden, a XX. század folyamán elszenvedett sérelmet kárpótlásra jogosítónak.⁶
  - A szovjet kényszermunka eltérő meghatározása a szovjet hadifogságba esett katonák esetén: míg a kárpótlási jogszabályoknál a szovjet hadifogságba esett katonát 1945. augusztus 1-jétől kell kényszermunkára hurcoltnak tekinteni,⁷ addig

⁴ Az itt felsorolt általános különbségek a szerző által legfontosabban vélték, de természetesen elképzelhetőek más csoportképzési szempontok is. Az eltérések bővebb kifejtésére a későbbi során az egyes ellátásoknál kerül sor.

⁵ Pusztán a sérelem miatt nem, de az elszenvedett sérelemhez kapcsolódó egészségkárosodás esetén van lehetőség további ellátások megítélésére.

⁶ A nyugati hadifogság kapcsán az Alkotmánybíróság az 1/1995. (II. 8.) határozatával, míg az úgynevezett. Rákosi munkaszolgálat vonatkozásban a 886/E/2003. számú határozatával is elfogadta a jogalkotó érveit.

⁷ „...az 1945. augusztus 1-jei határidő (amelytől a szovjet hadifogságba esett katonát kényszermunkára hurcoltnak kell tekinteni) – alapja az, hogy a szovjetek nem csatlakoztak a hadifogoly-egyezményhez... Ezért az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy a hadifogoly-egyezményekhez való csatlakozás, illetőleg ennek hiánya önmagában elegendő alap a különböző csoportképzésekre,

a két másik ellátás esetén (politikai rehabilitációs nyugdíj-kiegészítés, tartós időtartamú szabadságelvonást elszenvedettek részére járó juttatás) az 1944. október 1-jét követő fogság időtartamok is számítanak.⁸

- Eltérő a szabadságkorlátozásban töltött idő, amely miatt az ellátás megítélhető. A politikai rehabilitációs nyugdíj-kiegészítés megítélése már akár egy napi sérelem miatt is lehetséges, kárpótlásra akkor van lehetőség, ha a személyes szabadságot 30 napot meghaladóan korlátozták, a 267/2000. (XII. 26.) kormányrendelet alapján az ellátás olyan sérelmek esetén jár, amelyek minimum egy évig tartottak.⁹

3. Eltérő a juttatásra jogosult személyek köre.

- Az élet elvesztése miatt megítélhető ellátások esetén a sérelmet elszenvedő személy fogalmilag kizárt, hogy igénylő legyen, helyette meghatározott hozzátartozói kör volt jogosult az ellátást igényelni. Az egyes ellátási formák tekintetében azonban eltérő volt, hogy mely rokon lehet a juttatásra jogosult.
- Szabadságkorlátozás esetén a főszabály szerint első körben mindig a sérelmet elszenvedő személy volt jogosult az ellátásra, az ő halála esetén szintén jogszabályban volt rögzítve, hogy mely hozzátartozó kaphat juttatást. A legfontosabb különbség, hogy az egyes jogszabályok kit tekintenek úgynevezett túlélő házastársnak. A politikai rehabilitációs nyugdíj-kiegészítéseknél túlélő házastársnak minősül, akinek a házassága a sérelmet szenvedettel annak halálakor is fennállt.¹⁰ A kárpótlási jogszabályok túlélő házastársnak tekintik azt, aki a szabadságelvonás idején és a sérelmet szenvedett halálakor vele házasságban élt, de azt is, aki a sérelmet elszenvedővel a szabadságelvonás megszűnését követően az első házasságot kötötte és a sérelmet szenvedett halálakor vele házasságban élt.¹¹ Eltérően szabályozza a fogalmat a többi ellátást szabályozó jogszabály is.¹²

---

a kategóriák szerinti különböző elbánást pedig nem lehet alkotmányosan kifogásolni.” 996/B/2006 AB határozat.

⁸ Az Alkotmánybíróság ismételten megállapítja, hogy a jogalkotót széles körű mérlegelési jog illeti meg a tekintetben, hogy biztosít-e egyáltalán valamilyen ex gratia juttatást, és ha igen, azt az érintettek mely csoportjának, milyen mértékben és milyen formában biztosítja. ... Mivel jelen esetben a Kormány nem jogszabályi felhatalmazás alapján, hanem saját hatáskörében, és nem kárpótlást, hanem egyfajta szociális jellegű juttatást nyújt, sem a korábbi kárpótlási törvények, sem saját korábbi döntései nem kötik oly módon, hogy az új juttatást egy az egyben annak a személyi körnek a részére kellene biztosítania, amely korábban – más jogszabály, így pl. a 3.Kpt. alapján – már részesült hasonló juttatásban. 11/2003. (IV. 9.) AB határozat.

⁹ 1992. évi XXXII. törvény 3. §., 93/1990. (XI. 21.) kormányrendelet, 2. §., 267/2000. (XII. 26.) kormányrendelet, 1.§.

¹⁰ 93/1990. (XI. 21.) kormányrendelet, 4. §.

¹¹ 1992. évi XXXII. törvény, 5. §.

¹² Az egyes fogalmi elemeket a későbbiek során ismertetem.

4. Az eljárást lefolytató, az ellátást megítélő hatóságok is eltérőek.
5. A juttatás formái is különbözőek, általában pénzbeli ellátásokról van szó, amelyek lehetnek egyszeri juttatások, ilyenek voltak az életvesztés miatti kárpótlások, de többségében a jogosult élete végéig havonta járó járadék került megállapításra. De ennél a résznél mindenképp említést kell tenni a kárpótlási jegyről, amely csak a kárpótlási eljárások eredményeképpen járhatott. A kárpótlási jegy bemutatóra szóló, átruházható, az állammal szemben fennálló követelést névértékében megtestesítő értékpapír, amelynek felhasználási módjait jogszabály szabályozta.¹³A leggyakoribb felhasználási módok az állami tulajdon privatizációja során értékesítésre kerülő vagyontárgyak, részvények, üzletrészek megvásárlása, a termőföld tulajdon megszerzése, az önkormányzati tulajdonú lakások megvétele, az életjáradékra váltás volt. Az óriási társadalmi érdeklődés miatt külön kiadványok is készültek a felhasználást elősegítendő.¹⁴
6. Az eljárások során keletkezett iratanyagok, amelyek bizonyosan értékes forrásként szolgálnak a XX. századi magyar történelem megértéséhez, az eljárások befejezését követően más illetékes levéltárakhoz kerültek vagy fognak kerülni. Azok az iratok, amelyek a kárpótlási hatóságnál keletkeztek, a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltárnál, mint szaklevéltárnál kerültek elhelyezésre,¹⁵ míg a többi eljárás iratai, igazodva a levéltári törvényben megfogalmazottakhoz, az illetékes közlevéltárhoz kerültek, kerülnek, amennyiben a szükséges őrzési idők már lejártak.

Részletesen az ellátási formákról

A kárpótlás, a politikai rehabilitációs nyugdíj-kiegészítés, valamint a nemzeti gondozási díj és a tartós időtartamú szabadságelvonást elszenvedettek részére járó juttatás, továbbá a hadigondozás bővebb ismertetését tartottam indokoltnak, mivel ezek a leggyakoribb ellátási formák a személyi sérelemkozás témakörében. Mindegyik esetben kifejtem a továbbiakban, hogy mit tekintenek az egyes jogszabályok juttatásra jogosító sérelemnek, kik a juttatásra jogosultak, mely hatóságok jogosultak eljárni, milyen ellátási formák léteznek, illetve milyen kapcsolódó jogszabályok vannak.

¹³ 1991. évi XXV. törvény, 7. §.

¹⁴ PAPADOPULOSZ 1993.

¹⁵ 9/2019. (II. 5.) kormányrendelet, 3. §. (2) és (3).

Kárpótlás

Az egyes ellátási formák ismertetést mindenképpen a kárpótlási ellátásokkal kell kezdeni, mert ez volt a legismertebb, a legtöbb személynek járó juttatás. Története a rendszerváltoztatáshoz vezethető vissza, ugyanis a törvénysértő elítélések áldozatainak jogi és erkölcsi értelemben vett rehabilitálást az úgynevezett semmisségi törvények (1989. évi XXXVI. törvény, 1990. évi XXVI. törvény, 1992. évi XI. törvény) megalkotásával ekkor biztosította a jogalkotó, és egyúttal ígéret is történt e sérelmek miatt a kárpótlás törvényi rendezésére is.¹⁶ A társadalmi, politikai viták eredményeképpen¹⁷ végül az 1992. évi XXXII. törvény nyitotta meg a kárpótlási jogosultságot a sérelmet szenvedetti csoportoknak, nemcsak a koncepciós perek áldozatainak körére vonatkoztatva, hanem kárpótlás illette meg a törvényben meghatározott esetekben azokat a személyeket, illetőleg hozzátartozóikat, akiket 1939. március 11. és 1989. október 23. között életüktől vagy szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak.¹⁸

Kárpótlás szabadságkorlátozás miatt

Juttatásra jogosító sérelmek:

- szabadságvesztés büntetés, amelyet az 1941. évi XV. törvény 9., 10., 14. és 15. §-ában, az 1989. évi XXXVI. törvény 5. §-ában, az 1990. évi XXVI. törvény 2. §-ában, illetőleg az 1992. évi XI. törvény 1. §-ában felsorolt bűncselekmény miatt szabtak ki;
- előzetes letartóztatás és minden olyan szabadságelvonás, amelyet az 1941. évi XV. törvény 9., 10., 14., és 15. §-ában, az 1989. évi XXXVI. törvény 5. §-ában, az 1990. évi XXVI. törvény 2. §-ában, illetőleg az 1992. évi XI. törvény 1. §-ában felsorolt bűncselekmény miatt folytatott büntető-eljárás keretében fogatosítottak;
- kényszergyógykezelés, amelyet az 1948. évi XLVIII. törvény 1–13. §-a alapján az 1989. évi XXXVI. törvény 5. §-ában, az 1990. évi XXVI. törvény 2. §-ában, illetőleg az 1992. évi XI. törvény 1. §-ában felsorolt bűncselekmény miatt rendeltek el;
- internálás;
- közbiztonsági őrizet;

¹⁶ PETRI 1998. 117.

¹⁷ A társadalmi érdeklődés óriási volt, az elfogadott törvény szövege a *Magyar Közlönyön* kívül országos napilapokban is közzétették. A harmadik kárpótlási törvény. *Népszabadság*. 1992. június 2. 18.

¹⁸ 1992. évi XXXII. törvény, 1. §.

- kitelepítés;
- a második világháború alatt (1941. június 27.–1945. május 9.) faji, vallási vagy politikai okból teljesített munkaszolgálat;
- faji, vallási vagy politikai okból gettóba (csillagos házba, védett házba) kényszerítés;
- faji, vallási vagy politikai okból külföldre történt deportálás;
- szovjet kényszermunka (szovjet szervek által történt kényszermunkára hurcolás, a szovjet bíróság politikai indítékú ítélete vagy más szovjet hatóság intézkedése alapján végrehajtott szabadságelvonás, szovjet hadifogság 1945. augusztus 1-jétől);
- nemzetiségi, vallási vagy politikai okból Magyarországnak a Párizsi Békeszerződésben rögzített határain kívül elszenvedett szabadságvesztés büntetés vagy zárt, táborszerű fogva tartás.

Juttatásra jogosult:	a sérelmet elszenvedő személy, halála esetén túlélő házastársa
Eljáró hatóság:	kárpótlási hatóság
Az ellátás formája:	kárpótlás, amelynek formája kárpótlási jegy vagy életjáradék, ¹⁹ valamint egyszeri forintban járó kifizetés lehet. A túlélő házastársat a sérelmet elszenvedőnek járó kárpótlás 50%-a illette meg
Jogszabály:	1992. évi XXXII. törvény, 1997. évi XXIX. törvény, 2006. évi XLVII. törvény

Kárpótlás élet elvesztés miatt

Juttatásra jogosító sérelmek:

- ha a magyar bíróság törvénysértő vagy semmissé nyilvánított ítélete alapján hajtották végre a halálos ítéletet,
- a sérelmet elszenvedő a büntetőeljárás vagy a büntetőügyben hozott ítélet végrehajtása során olyan módon vesztette életét, hogy a halál bekövetkezésének kétséget kizáró oka az eljáró magyar hatóság szándékos közreműködése volt,
- a sérelmet szenvedett kétségkívül a magyar hatóság vagy hatósági személy politikai indíttatású önkénye miatt vesztette életét,

¹⁹ Az életjáradék összegének megállapítása függött az elszenvedett sérelem időtartamától, valamint a jogosult várható élettartamától, illetve a jogszabályban meghatározott úgynevezett alapösszegtől. 1992. évi XXXII. törvény, 7. §.

- a sérelmet szenvedett a deportálás vagy a szovjet kényszermunka ideje alatt halt meg.

Juttatásra jogosult:	A kárpótlásra az élő özvegy, a sérelmet elszenvedő élő gyermeke és az élő szülő, ezek hiányában – a kárpótlás összegének felére – az élő testvér volt jogosult. Házassági tilalom alá eső egyházi személy esetén, ha nincs előzőekben felsorolt jogosult, sajátos szabályok érvényesültek. ²⁰
Eljáró hatóság:	kárpótlási hatóság
Az ellátás formája:	kárpótlás, amelynek formája egyszeri, egy összegben járó kifizetés.
Jogszabály:	1992. évi XXXII. törvény, 1997. évi XXIX. törvény, 2006. évi XLVII. törvény, 31/2003. (III. 27.) kormányrendelet

Nyugdíjszerű ellátás kiegészítése szabadságkorlátozások miatt

Ez az ellátási forma egyidős a rendszerváltoztatással, mivel már 1989-ben és 1990-ben is születtek minisztertanácsi rendeletek a témában,²¹ de a kérdéskör teljes újr szabályozása, a jogcímek kiterjesztése, az eljárások tömeges elindítása²² már egyértelműen az Antall József által vezetett kormány idejére tehető. Ahogy a korábbiak során is kiemelésre került, itt az volt a jogalkotó célja, hogy a szabadságkorlátozásban töltött időt a nyugdíj számítása szempontjából szolgálati időnek fogadják el, továbbá, hogy valamennyi nyugdíjemeléssel is társuljon e sérelmek esetén.²³

Juttatásra jogosító sérelmek:

1.)

– ha az elítélés

- az 1956-os népfelkeléssel összefüggő elítélések orvoslásáról rendelkező 1989. évi XXXVI. törvény vagy
- az 1945 és 1963 közötti törvénysértő elítélések semmissé nyilvánításáról rendelkező 1990. évi XXVI. törvény alapján semmis, valamint

²⁰ Ebben az esetben a főszabály szerint – a kárpótlás összegének felével – az az egyházmegye, illetőleg szerzetesrend volt jogosult, ahol a sérelmet elszenvedő utóljára szolgálatot teljesített, illetőleg rendtag volt. 1992. XXXII. törvény, 2. § (5).

²¹ 72/1989. (VII. 4.) MT rendelet; 104/1989. (X. 4.) MT rendelet, 108/1989. (XI. 1.) MT rendelet, 65/1990. (III. 28.) MT rendelet.

²² A kárpótlási hatóságoknál óriási munka zajlott ekkor is, az emelések alapjául szolgáló hatósági bizonyítványból naponta ezer állítottak ki. K.B.: Kidolgozták a kárpótlási törvény politikai koncepcióját. *Magyar Nemzet*. 1990. november 22. 3.

²³ PETRI 1998. 28–29.

- az 1963 és 1989 között elkövetett egyes állam és közrend elleni bűncselekmények miatt történt elítélések semmissé nyilvánításáról szóló 1992. évi XI. törvény alapján semmis.
  - 1945. január 1-je és 1953. december 31-e közötti internálás,
  - 1945. január 1-je és 1953. december 31-e közötti kitelepítés,
  - a szovjet katonai bíróság által politikai okból történt elítélés alapján kiszabott szabadságvesztés,
  - 1944. október 1-je után a második világháborúval összefüggésben munkavégzés céljából a szovjet szervek Magyarországról más országba elhurcoltak, illetve szovjet katonai parancsnokság alárendeltségébe tartozó alakulat, vagy jugoszláv katonai alakulat hadifogságába esett,
  - internálás, illetőleg kitelepítés céljából őrizetbe vétel,
  - az 1956. évi 31. törvényerejű rendelet alapján elrendelt közbiztonsági őrizet,
  - az 1989. évi XXXVI. törvény 1. §-ában, az 1990. évi XXVI. törvény 1. §-ában, valamint az 1992. évi XI. törvény 1. §-ában megjelölt okból
    - előzetes letartóztatásba helyezés;
    - ideiglenes kényszergyógykezelés, ahol bíróság előtti eljárásra nem került sor;
    - kényszergyógykezelés;
    - továbbá minden olyan szabadságkorlátozás, amely a fenti semmiségi jogszabályokhoz kapcsolódóan történt és az adott ügyben felmentő ítélet született, vagy az eljárást megszüntették, továbbá nem végrehajtandó szabadságvesztést szabtak ki, továbbá, ahol törvényességi óvás vagy perújítás miatt zárult le az ügy.
- 2.) A faji, nemzetiségi hovatartozás vagy a náciizmussal szembenállása miatti, 1938 és 1945 közötti deportálás, munkaszolgálat, gettóba kényszerítés, internálás, kitelepítés, személyes szabadság egyéb módon történő korlátozása.²⁴
- 3.) Nyugati hadifogság (nem szovjet vagy jugoszláv katonai parancsnokság alárendeltségébe tartozó hadifogolytáborban töltött fogság)
- 4.) Az 1951 és 1956 közötti időszakban politikai okból hátrányos megkülönböztetéssel járó katonai munkaszolgálat

²⁴ A vonatkozó jogszabály szerint a személyes szabadságát egyéb módon annak a személynek korlátozták, akivel szemben bírói vagy hatósági eljárás lefolytatására nem került sor. 74/1991 I. § (2).

Juttatásra jogosult:	Sérelmet elszenvedő, vagy halála esetén az a hozzátartója, aki utána hozzátartozói nyugellátásban vagy hozzátartozói baleseti nyugellátásban részesül. ²⁵
Eljáró hatóság:	Belügyminisztérium, majd 1990. szeptember 1-jétől ²⁶ a kárpótlási hatóság
Az ellátás formája:	az elszenvedett sérelem időtartamához igazodó havi rendszeres pénzbeli ellátás
Jogszabály:	93/1990. (XI. 21.) kormányrendelet, 74/1991. (VI. 10.) kormányrendelet, 51/1992. (III. 18.) kormányrendelet, 174/1992. (XII. 29.) kormányrendelet

Nemzeti gondozási díj

Már az 1992. évi XXXII. törvény parlamenti vitájában is elhangzott, és később a jogszabály szövegébe is bekerült,²⁷ hogy a kárpótlási törvény jellegénél fogva nem tudja felölelni a szabadságelvonással kapcsolatosan keletkezett összes sérelem orvoslását, így az egészségromlást sem, ezért erről a kérdéstről külön jogszabályban kell rendelkezni.²⁸ A folyamat eredménye lett, a nemzeti gondozási díjról szóló 1992. évi LII. törvény, amelyet szintén nagy társadalmi érdeklődés kísért.²⁹

Nemzeti gondozási díj szabadságkorlátozások esetén

Juttatásra jogosító sérelmek: meghatározott mértékű egészségkárosodás,³⁰ amelyet

- az 1944. március 19-e és 1989. október 23-a közötti időszakban a magyar vagy idegen állam hatósága, vagy hatósági személye, illetőleg más személy politikai indíttatású önkényének következtében;
- az 1944–1945-ben a nemzeti ellenállási mozgalomban kifejtett tevékenységével összefüggésben;
- az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeivel összefüggésben;

²⁵ Leggyakrabban az özvegy igényelte ezt az ellátást, de élettárs, volt házastárs, más hozzátartozó, pl.: árvaellátásban részesülő gyermek is lehetett jogosult.

²⁶ 15/1990. (VII. 27.) kormányrendelet.

²⁷ 1992. évi XXXII. törvény, 20. §.

²⁸ PETRI 1998. 121.

²⁹ Ú.G.: A nemzeti gondozási díj. *Somogyi Hírlap*. 1992. július 16. 14.

³⁰ A 2008. január 1-jétől hatályos szöveg szerint, már 40 % is elegendő a juttatás megállapításához. 1992. évi LII. törvény, 1. §.

- az 1992. évi XXXII. törvényben felsorolt kárpótlásra jogosító sérelmével összefüggésben szenvedettek el.

Juttatásra jogosult:	a sérelmet szenvedett
Eljáró hatóság:	kárpótlási hatóság
Az ellátás formája:	nemzeti gondozási díj, amely törvényben meghatározott havi rendszerességű, rögzített összegű pénzbeli ellátás
Jogszabály:	1992. évi LII. törvény

Nemzeti gondozási díj élet elvesztés esetén

Juttatásra jogosító sérelmek: ha a sérelmet szenvedett Magyarországon élő személyként

- 1944. március 19-e és 1989. október 23-a közötti időszakban a magyar vagy idegen állam hatósága, vagy hatósági személye, illetőleg más személy politikai indíttatású önkényének következtében;
- az 1944–1945-ben a nemzeti ellenállási mozgalomban kifejtett tevékenységével összefüggésben;
- az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeivel összefüggésben;
- második világháború alatt faji, vallási vagy politikai okból külföldre történt deportálás során;
- a szovjet szervek által történt kényszermunkára hurcolás, továbbá a szovjet bíróság vagy más szovjet hatóság politikai indítékú ítélete, illetve intézkedése alapján végrehajtott szabadságelvonás során, illetőleg szovjet bíróság politikai indítékú halálbüntetést kiszabó ítélete alapján vesztette életét.

Juttatásra jogosult:	Magyarországon élő özvegy, árvaellátásra jogosult vér szerinti és örökbe fogadott gyermek, valamint vér szerinti és örökbe fogadó szülője
Eljáró hatóság:	kárpótlási hatóság
Ellátás formája:	nemzeti gondozási díj, amely törvényben meghatározott havi rendszerességű, rögzített összegű pénzbeli ellátás
Jogszabály:	1992. évi LII. törvény

A 267/2000. (XII. 26.) kormányrendelet alapján járó juttatás

A Kormány 2000 decemberében, figyelemmel az 1956-os forradalom és szabadságharc közelgő 45. évfordulójára, az egyes, személyes szabadságot tartósan korlátozó intézkedések hatálya alatt állt személyek részére járó külön juttatásról rendelkezett.

Juttatásra jogosító sérelmek: az egy évet³¹ elérő, illetőleg azt meghaladó szabadságvesztés vagy szabadságkorlátozás,

- ha valakinek az elítélése az 1956-os népfelkeléssel összefüggő elítélések orvoslásáról rendelkező 1989. évi XXXVI. törvény, vagy az 1945 és 1963 közötti törvénysértő elítélések orvoslásáról rendelkező 1990. évi XXVI. törvény alapján semmis,
- ha valaki Magyarországon 1945. január 1. és 1953. december 31. között rendőrhatalósági őrizet mellett munkatáborban fogva tartott volt,³²
- ha valakit 1944. október 1-jét követően a Szovjetunióba kényszermunkára elhurcoltak.³³

Juttatásra jogosult:	a sérelmet szenvedett (ha magyarországi lakóhellyel rendelkező magyar állampolgár, aki a reá irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötte vagy rokkant), vagy túlélő házastársa ³⁴
Eljáró hatóság:	nyugdíjfolyósító szerv
Az ellátás formája:	az elszervedett sérelem időtartamához igazodó havi rendszeres pénzbeli ellátás
Jogszabály:	267/2000. (XII. 26.) kormányrendelet

³¹ A 267/2000. kormányrendelet a hatálybalépésétől (2000. december 26.) egészen 2013. május 1-jéig hatályos állapota szerint az elszervedett sérelem időtartamának a három évet el kellett érnie, minden igénylő esetén. 2013. május 1-jétől kezdve van lehetőség a juttatás megállapítására az egy évet meghaladó szabadságkorlátozások esetén, de ebben az esetben is csak a sérelmet szenvedett igénylő javára. Amennyiben a túlélő házastárs az igénylő, az ő esetében továbbra is csak a három évet meghaladó szabadságkorlátozás esetén van lehetőség az ellátás odaitélésére. Lásd: 116/2013. (IV. 19.) kormányrendelet. – Az időtartam számításakor hozzá kell számítani azt az időt is, amely alatt a sérelmet szenvedett az ellátásra jogosító sérelméhez kapcsolódóan őrizetbe vették, vagy az 1956. évi 31. törvényerejű rendelet alapján közbiztonsági őrizetben tartották.

³² A 267/2000. kormányrendelet hatálybalépésétől egészen 2001. december 27-éig hatályos állapota szerint ez a pont kizárólag a Recsken fogvatartottakra vonatkozott, a bővítés, amelynek során már minden rendőrhatalósági őrizet mellett munkatáborban fogvatartottra vonatkozik a szabályozás, 2001. december 28-tól hatályos. Lásd: 314/2001. (XII. 28.) kormányrendelet.

³³ 2003. április 9-től hatályos, átfogó meghatározás, amelybe minden szovjet kényszermunkára hurcolt személyt bele kell érteni: szovjet hadifogságba esett katonát, civil elhurcoltat, valamint a szovjet katonai vagy más hatóság által törvénysértő módon elítélt személyt. Lásd: 11/2003. (IV. 9.) AB határozat.

³⁴ Túlélő házastársnak minősül az a magyarországi lakóhellyel rendelkező magyar állampolgár, aki a reá irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötte vagy rokkant és a sérelmet szenvedett meghalt

Hadigondozás

A hadigondozási ellátás a korábban részletezettekkel ellentétben a rendszerváltoztatáskor már meglévő jogintézmény volt, története régebbre vezethető vissza, önálló tanulmányt érdemelne ennek a részletesebb kifejtése. Fontos kiemelni, hogy a hadigondozás nemcsak a XX. századi, régebbi háborús eseményekhez kapcsolódik, hanem a mostani világunkban történő hadi eredetű eseményekre is kiterjed.

A rendszerváltoztatást követően született a jelenleg is hatályos hadigondozásról szóló 1994. XLV. törvény. A jogalkotónak nagy hiányt kellett orvosolni, hiszen a legutolsó törvényi szintű szabályozás e tárgyban 1933-ban történt.³⁵ Az 1994-es jogszabály többszöri módosítására is sor került, de a legátfogóbbra 2015-ben került sor, ezért tanulmányomban önálló fejezetet szánok a 2015 előtti és utáni szabályozásnak.³⁶ A szabályok nem változtak annyiban, hogy valamely hadi eredetű esemény következtében történt egészségkárosodás, vagy élet elvesztése miatt lehet/ lehetett jogosultságot szerezni. A hadi eredetű eseményt taxatív felsorolja a jogszabály: katonai szolgálat, kötelező katonai előképzés, légitámadás és hadművelet visszamaradt robbanóanyag felrobbanása.³⁷

Hadigondozás 1994 és 2015 között

Juttatásra jogosító sérelem: hadi eredetű esemény következtében történt egészségkárosodás, vagy annak következtében bekövetkezett élet elvesztés. Juttatásra jogosult:

- hadirokkant (egészségkárosodást elszenvedő személy),
- hadigyámolt (a hadirokkant gyermeke), hadiárva a szolgálat következtében meghalt személynek, illetőleg a meghalt hadirokkantnak a gyermeke;
  - a gyermek tizenhatodik életévének betöltéséig vagy
  - ha oktatási intézmény nappali tagozatán tanul, a tanulmányok tartamára, de legfeljebb a huszonötödik életév betöltéséig,
  - ha a gyermek előzőekben meghatározott időtartam alatt tartósan megrokkant,

---

személlyel a szabadságelvonásának tartama alatt és annak halálakor is házasságban élt, vagy a sérelmet szenvedett személlyel a szabadságelvonás megszűnését követően házasságot kötött és a sérelmet szenvedett halálakor vele házasságban élt, amennyiben a házasság megkötésére a rendelet hatálybalépését megelőzően került sor. Lásd: 267/2000. (XII. 26.) kormányrendelet, 4. § (2).

³⁵ 1933. évi VII. törvénycikk.

³⁶ A 2015-ben történt törvénymódosításnak azért kell külön részt szentelni, mivel ezek a változtatások teremtették meg a lehetőséget annak, hogy a második világháború során elhunyt, vagy azzal kapcsolatban fogságba került személyek hozzátartozói olyan esetekben is juttatást kaphassanak, amely ügyeket a korábbi kárpótlási tárgyú szabályok nem érintettek.

³⁷ 1994. XLV. tv. 1. §.

ennek az állapotnak a tartamára, a gyermek életkorára tekintet nélkül, feltéve, hogy munkaképességének csökkenése a 67%-ot, illetve egészségkárosodása az 50%-ot elérte;

- hadiözvegy
  - a szolgálat következtében meghalt személy – katonai szolgálat esetén a Magyarország területéről katonai szolgálatra bevonult és a katonai szolgálat következtében meghalt személy – özvegye,
  - a hadirokkantként hadigondozásba vett vagy
  - okirattal bizonyított hadieredetű fogyatkozást szenvedett személy özvegye is, ha a házasságot a hadieredetű sérülés bekövetkezése előtt kötötték, vagy a házastárs halálakor már legalább 5 éve együtt éltek, vagy házasságukból gyermek született;
- hadigondozott családtag a szolgálat következtében meghalt személynek, illetőleg a hadirokkantnak az általa életében ténylegesen eltartott, 60. évét betöltött, vagy legalább 67%-ban csökkent munkaképességű, illetve legalább 50%-os egészségkárosodású szülője, nagyszülője, testvére és féltestvére.

Eljáró hatóság:	a hadigondozási ügyekben első fokon eljáró hadigondozási hatóság a hadigondozott lakóhelye szerint illetékes települési önkormányzat jegyzője volt 2013. január 1-jéig, azóta pedig fővárosi és vármegyei kormányhivatal járási (fővárosi kerületi) hivatala rendelkezik ezzel a hatáskörrel ³⁸
Az ellátás formája:	egyösszegű egyszeri térítés, illetve havi rendszeres pénzbeli és más térítésmentes (például gyógyászati) ellátás
Jogszálya:	1994. XLV. törvény

Hadigondozás 2015-től

Juttatásra jogosító sérelem továbbra is a hadi eredetű esemény következtében történt egészségkárosodás, vagy annak következtében bekövetkezett élet elvesztés. A juttatásra jogosultság tekintetében új jogosulti köröket emelt be a jogszabályba a jogalkotó:³⁹

- volt hadiárva (aki életkora vagy egészségi állapota miatt hadiárvának nem minősíthető),

³⁸ 113/1994. (VIII. 31.) kormányrendelet, 14. §.

³⁹ Azzal együtt, hogy a korábbi jogosulti körök (hadirokkant, hadiárva, hadigyámolt, hadiözvegy, hadigondozott családtag) továbbra is szerepelnek a jogszabályban.

- akít a hadi eredetű esemény következtében meghalt szülője halála miatt hadiárvaként hadigondozásba vettek vagy
- aki a hadigondozásba vétel bármely okból történt elmaradása esetén okirattal bizonyítja, hogy szülője a szolgálat következtében halt meg;
- volt hadigyámolt (aki életkora vagy egészségi állapota miatt hadigyámoltnak nem minősíthető),
- akít szülője hadirokkantsága miatt hadigyámoltként hadigondozásba vettek vagy
- aki a hadigondozásba vétel bármely okból történt elmaradása esetén okirattal bizonyítja, hogy valamelyik szülője a gyermek 16. életévének vagy nappali tanulmányok esetén 25. életévének betöltése előtt hadirokkanttá vált;
- volt hadigondozott családtag,
- akít a szolgálat következtében meghalt unokája, gyermeke, testvére, vagy féltestvére halála miatt hadigondozott családtagként hadigondozásba vettek vagy
- aki a hadigondozásba vétel bármely okból történt elmaradása esetén okirattal bizonyítja, hogy unokája, gyermeke, testvére, vagy féltestvére a szolgálat következtében halt meg.

Mindhárom kör akkor válhatott jogosulttá az ellátásra, ha az igénye 1949. január 1-je előtt bekövetkezett veszteségen alapult, ha

- a) a pénzellátást a korábban hatályban lévő hadigondozási jogszabály alapján életkor elérése vagy házassága miatt megszüntették,
- b) a pénzellátását politikai okból megszüntették vagy szüneteltették,
- c) a pénzellátás iránti kérelmét politikai okból elutasították, vagy
- d) a pénzellátás iránti kérelmét politikai okból elő sem terjesztette.

Eljáró hatóság:	fővárosi és vármegyei kormányhivatal járási (fővárosi kerületi) hivatala
Az ellátás formája:	havi rendszeres pénzbeli és más térítésmentes (például: gyógyászati) ellátás
Jogszabály:	1994. XLV. törvény, 2015. évi CIV. törvény

Összegzés

A többfajta ellátási forma megalkotásával a jogalkotót bizonyosan az a cél vezérelte, hogy minél szélesebb körben lehetőséget biztosítson az erkölcsi és anyagi jóvátételre. Voltak olyan vélemények, hogy bármekkora összegek is kerülnek megítélésre, nem lehet az elszenvedett sérelmeket eltörölni, az elvett életeket visszaadni. Ezt az érvelést is tiszteletben tartva, én másik irányból közelítettem meg a kérdést. Arra törekedtem, hogy inkább azt igazoljam, hogy nagyon sok lehetőség volt arra, hogy az elszenvedett sérelem miatt, ha megkésve is, de sokaknak jobbra, könnyebbé tegyék az életét.

Bibliográfia

- PAPADOPULOSZ 1993.   PAPADOPULOSZ Péter: *Amit a kárpótlási jegyről tudni kell*. Állami Vagyonügynökség, Budapest, 1993.
- PETRI 1998.   *Kárpótlás és kárrendezés Magyarországon 1989–1998*. Szerk. PETRI Edit. Napvilág, Budapest, 1998.

Jogforrások

1933. évi VII. törvénycikk   A hadirokkantak és más hadigondozottak ellátásáról szóló 1933. évi VII. törvénycikk
1941. évi XV. törvény   A házassági jogról szóló 1894. XXXI. törvénycikk kiegészítéséről és módosításáról, valamint az ezzel kapcsolatban szükséges fajvédelmi rendelkezésekről szóló 1941. évi XV. törvény
1948. évi XLVIII. törvény   A büntetőtörvények egyes fogyatékoságainak megszüntetéséről és pótlásáról szóló 1948. évi XLVIII. törvény
1989. évi XXXVI. törvény   Az 1956–os népfelkeléssel összefüggő elítélések orvoslásáról szóló 1989. évi XXXVI. törvény
1990. évi XXVI. törvény   Az 1945 és 1963 közötti törvénysértő elítélések semmissé nyilvánításáról szóló 1990. évi XXVI. törvény
1991. évi XXV. törvény   A tulajdonviszony rendezése érdekében, az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról szóló 1991. évi XXV. törvény

1992. évi XI. törvény	Az 1963 és 1989 között elkövetett egyes állam és közrend elleni bűncselekmények miatt történt elítélések semmissé nyilvánításáról szóló 1992. évi XI. törvény
1992. évi XXXII. törvény	Az életüktől és szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak kárpótlásáról szóló 1992. évi XXXII. törvény
1992. évi LII. törvény	A nemzeti gondozásról szóló 1992. évi LII. törvény
1994. évi XLV. törvény	A hadigondozásról szóló 1994. évi XLV. törvény
1997. évi XXIX. törvény	Az életüktől és szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak kárpótlásáról szóló 1992. évi XXXII. törvény módosításáról szóló 1997. évi XXIX. törvény
2006. évi XLVII. törvény	Az életüktől és a szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak kárpótlásáról szóló törvényben meghatározott határidők ismételt megnyitásáról és a kárpótlás lezárásáról szóló 2006. évi XLVII. törvény
2015. évi CIV. törvény	A hadigondozásról szóló 1994. évi XLV. törvény módosításáról szóló 2015. évi CIV. törvény
72/1989. (VII. 4.) MT rendelet	A rendőrhatósági őrizetben fogva tartott személyek munkaviszonyának és társadalom biztosítási helyzetének rendezéséről szóló 72/1989. (VII. 4.) MT rendelet
104/1989. (X. 4.) MT rendelet	Az egyes, személyes szabadságot korlátozó intézkedések hatálya alatt állt személyek helyzetének rendezéséről szóló 104/1989. (X. 4.) MT rendelet
108/1989. (XI. 1.) MT rendelet	Az 1956-os népfelkeléssel összefüggésben elítéltek és a közbiztonsági őrizet alá helyezett munkaviszonyának és társadalombiztosítási helyzetének rendezéséről, valamint a korábbi nyugdíjcsökkentés megszüntetéséről szóló 108/1989. (XI. 1.) MT rendelet
65/1990. (III. 28.) MT rendelet	Az egyes személyes szabadságot korlátozó intézkedések hatálya alatt állt személyek társadalombiztosítási és munkajogi helyzetének rendezéséről szóló 65/1990. (III. 28.) MT rendelet
15/1990. (VII. 27.) kormányrendelet	Az egyes személyes szabadságot korlátozó intézkedések hatálya alatt állt személyek társadalombiztosítási és munkajogi helyzetének rendezéséről szóló 65/1990. (III. 28.) MT rendelet módosításáról szóló 15/1990. (VII. 27.) kormányrendelet
93/1990. (XI. 21.) kormányrendelet	Az 1945 és 1963 között törvénysértő módon elítéltek, az 1956-os forradalommal és szabadságharcával összefüggésben elítéltek, valamint a korábbi nyugdíjcsökkentés megszüntetéséről, továbbá az egyes személyes szabadságot korlátozó intézkedések hatálya alatt állt személyek társadalombiztosítási és munkajogi helyzetének rendezéséről szóló 93/1990. (XI. 21.) kormányrendelet

74/1991. (VI. 10.) kormányrendelet.	Az 1938–1945 közötti időszakban faji vagy nemzetiségi hovatartozás, illetőleg a nácizmus elleni magatartásuk miatt deportált, munkaszolgálatot teljesített vagy egyéb személyes szabadság korlátozása alatt állt személyek társadalombiztosítási és munkajogi helyzetének rendezéséről szóló 74/1991. (VI. 10.) kormányrendelet
51/1992. (III. 18.) kormányrendelet	A volt nyugati hadifoglyok hitelutalványaival kapcsolatos pénzkövetelésekről és nyugdíjuk kiegészítéséről szóló 51/1992. (III. 18.) kormányrendelet
174/1992. (XII. 29.) kormányrendelet	Az 1951 és 1956 közötti időszakban politikai okból hátrányos megkülönböztetéssel járó katonai munkaszolgálatot teljesített személyek társadalombiztosítási és munkajogi helyzetének rendezéséről szóló 174/1992. (XII. 29.) kormányrendelet
113/1994. (VIII. 31.) kormányrendelet	A hadigondozásról szóló 1994. évi XLV. törvény végrehajtásáról szóló 113/1994. (VIII. 31.) kormányrendelet
267/2000. (XII. 26.) kormányrendelet	Az egyes, tartós időtartamú szabadságelvonást elszenvedettek részére járó juttatásról szóló 267/2000. (XII. 26.) kormányrendelet
314/2001. (XII. 28.) kormányrendelet	Az egyes, tartós időtartamú szabadságelvonást elszenvedettek részére járó juttatásról szóló 267/2000. (XII. 26.) kormányrendelet módosításáról szóló 314/2001. (XII. 28.) kormányrendelet
31/2003. (III. 27.) kormányrendelet.	Az élet elvesztéséért járó egyösszegű kárpótlás végrehajtásáról szóló 31/2003. (III. 27.) kormányrendelet
116/2013. (IV. 19.) kormányrendelet	Az egyes tartós időtartamú szabadságelvonást elszenvedettek részére járó juttatásról szóló 267/2000. (XII. 26.) kormányrendelet módosításáról szóló 116/2013. (IV. 19.) kormányrendelet
9/2019. (II. 5.) kormányrendelet	A VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltárról szóló 9/2019. (II. 5.) kormányrendelet; 1/1995. (II. 8.) AB határozat; 11/2003. (IV. 9.) AB határozat; 886/E/2003. AB határozat; 996/B/2006 AB határozat

MIHÁLY NOSZKÓ-HORVÁTH

THE DIVERSITY OF REMEDIES FOR PERSONAL RESTITUTION
IN HUNGARY

(Abstract)

There were few families in Hungary not impacted by restitutionary legislation passed after the change of regime. As regards property or person, the legislation allowed for the possibility of ethical and monetary redress for injustices suffered for political reasons under the earlier dictatorial regime. The study presents legal institutions for restitution to which a victim could turn as regards transgressions to the individual, i.e., human life, physical soundness, or personal freedom. Similarly clarified are contrasts and similarities among the various forms of remedies.

As no further claims can be made in certain cases, some forms of remedies that qualify as history in 2023 have been presented. However, there are also allowances under the forms described to which victims may still be entitled. Information to that end is also presented in the study, including a summary of individual forms of remedies, transgression-restitution pairings and who may qualify as an entitled person. The reader is also familiarized with authorities that can legally act, forms of existing remedies and pertinent legislation.

MIHÁLY NOSZKÓ–HORVÁTH

DIE VIELFALT DER VERSORGUNG IN UNGARN
ZUR PERSÖNLICHEN ENTSCHÄDIGUNG

(Resümee)

Es gibt wenige Familien in Ungarn, die durch die Gesetze zur Entschädigung, die nach der Wende erlassen wurden, nicht tangiert wären. Diese Gesetze garantierten die Möglichkeit, dass diejenigen, denen im früheren diktatorischen System aus politischen Gründen in Bezug auf ihr Eigentum oder in Verbindung mit ihrer Person Unrecht widerfahren war, moralische und finanzielle Widergutmachung erhalten können. In der Studie werden Rechtsinstitute zur Entschädigung bekanntgemacht, die einem wegen Unrechts in Verbindung mit der Person, d.h. dem menschlichen Leben, der Unverletzlichkeit des Körpers und der persönlichen Freiheit zustehen. Dabei werden die Unterschiede und Ähnlichkeiten zwischen den einzelnen Formen der Versorgung erläutert.

Es werden mehrere Versorgungsformen vorgestellt, die 2023 schon zur Geschichte gehörten, denn in diesen Fällen können weitere Ansprüche nicht mehr geltend gemacht werden. Es gibt jedoch auch Zuwendungen unter den beschriebenen Formen, auf die die Berechtigten auch gegenwärtig noch Anspruch haben. In der Studie sind auch diese Informationen enthalten, beziehungsweise man kann bei den einzelnen Versorgungsformen zusammenfassend nachlesen, welches Unrecht zu welcher Zuwendung berechtigt und wer zum Kreis der Berechtigten gehört. Ferner erfährt der Leser, welche Behörden handlungsbefugt sind, welche Versorgungsformen es gibt und welche die einschlägigen Rechtsnormen sind.

